

**„Mýty“ a skutečnosti
o Národním parku
Šumava**

**z pohledu
Správy NP a CHKO Šumava
a
sdružení pro záchranu
zelených lesů
Šumava 21**

Milí čtenáři,

při Vašich toulkách Šumavou se jistě některým z Vás dostal do rukou materiál Správy NP Šumava „Mýty a skutečnosti o Národním parku Šumava“. V něm správa NP předkládá určitá tvrzení a zároveň k nim podává svá vysvětlení.

Občanské sdružení **Šumava 21** nabízí k těmto „mýtům“ alternativní výklad. Chceme uvést na pravou míru především zavádějící a matoucí argumenty správy NP, z nichž oblíbené je zejména používání speciálně platných zjištění v obecném významu. (Je to jako kdyby vědec – z jiné planety, pochopitelně – přesně a pečlivě zkoumal oko člověka a na základě získaných poznatků pak tvrdil, že člověk je tvor s hladkým vlhkým obým povrchem. Ani se nechce pomyslet, jaké by byly jeho závěry, pokud by si ke zkoumání vybral jinou část těla.)

V čem spočívá jádro sporu o Šumavu: Správa NP Šumava srovnává přírodní poměry v mrtvém lese a ve vykáceném lese (na holině) a přesvědčuje veřejnost, že mrtvý les plní ostatní funkce lesa (vodoochranné, půdoochranné, klimatické, druhové rozmanitosti atd.) lépe než holina. Správa NP tedy prosazuje názor, že mrtvý les je lepší než holina. Přitom však vůbec nezmiňuje zcela nezastupitelnou roli vzrostlého živého lesa! Jako by snad pro ni byl mrtvý les cílem.

My zastáváme stanovisko, že živý les je lepší než mrtvý les a že holiny nemusí prakticky vůbec vznikat, pokud se bude proti škodlivým činitelům, z nichž nejnebezpečnější je pro šumavské lesy v současnosti kůrvec, zasahovat včas. A že kvůli přeměně umělých smrkových monokultur na přírodní les rozhodně není nutno současné lesy překotně likvidovat – to lze udělat mnohem spolehlivěji a efektivněji jinak. Nejsme zastánci názoru, že „nové a krásnější zítřky“ mohou vzniknout pouze „na troskách špatné současnosti“. Víme, že rychleji a spolehlivěji se vytčeného cíle dosáhne postupnou a vytrvalou přeměnou prostřednictvím zásahů člověka – tak, jak lesnictví vždy pracovalo. A naším cílem je zdravý životaschopný funkční les. Nejen pro člověka, ale pro všechny jeho obyvatele.

V následujících odstavcích uvádíme „mýty“ a komentáře správy NP a přidáváme náš pohled na tato tvrzení; pohled podepřený fakty, odbornými pracemi, vědeckým výzkumem i praktickými zkušenostmi mnoha generací lesníků. Na závěr pak nabízíme odpovědi na některé další otázky, které si možná na svých toulkách Šumavou položíte a které materiál správy NP neobsahuje. Jestliže jste se rozhodli přečíst si naši publikaci a udělat si vlastní názor, děkujeme Vám za to. Přejeme Vám hezké chvíle strávené v NP Šumava.

Občanské sdružení Šumava 21

■ O lese: V porostech s odumřelými dospělými smrky nedochází k žádné obnově lesa, není zajištěna nová generace.

Správa NP: K obnově lesa dochází. Místy masivně, místy řidčeji. V dlouhodobém sledování bylo nalezeno až 40 000 ks semenáčků smrku/ha v suchém lese oproti 325 ks/ha na holině, ale průměrně se počty pohybují kolem 1000 ks/ha). Přírodním procesem vzniklá nová generace lesa bude zřejmě mít jinou strukturu než člověkem založený či udržovaný les.

Šumava 21: V porostech s odumřelými dospělými smrky k žádné přirozené obnově ani docházet nemůže. Nejsou zde přítomny stromy, které by plodily. Mrtvé stromy neplodí.

Příčinou toho, že je v některých lokalitách obnova uspokojivá, je skutečnost, že na těchto místech byla přirozená obnova již před tím, než stromy po napadení kůrovcem uschly. Na některých lokalitách pak byla obnova uměle doplněna – v oblasti Mokrůvky, Březníku až po Roklan byl do roku 2003 uměle vysazen téměř 1 milion sazenic. Na jiných lokalitách je přirozená obnova velmi sporadická, někde chybí. Pokud nebudou tyto lokality uměle zalesněny, bude trvat i stovky let, než na nich vznikne nový vzrostlý les.

■ O lese: Kdyby nebyly dnes suché porosty okolo Březníku před rokem 1996 podsázeny, tak by tam dneska nic nerostlo.

Správa NP: Části území byly podsázeny, ale i v podsázených oblastech (celá II. zóna + některé I. zóny) se vyskytují mladé stromky vzniklé samovýsevem, které osidlují pařezy, trouchnivějící kmeny, vývraty atd. Již v době usychání byla míra zmlazení dostatečná.

Šumava 21: Komentář správy NP k tomuto mýtu vyvrací vlastní tvrzení k předešlému mýtu a potvrzuje stanovisko Šumavy 21 k němu s tím rozdílem, že v době usychání byla míra zmlazení dostatečná jen někde.

■ O lese: Návrat do původního stavu bude trvat stovky let.

Správa NP: Cílem není návrat do „původního“ stavu před namnožením kůrovce v 90. letech 20. století – jednalo se z velké části o druhově ochuzené a stejnověké lesy s narušeným vodním režimem.

Prostorově a věkově strukturované porosty, které vzniknou přirozenou obnovou, mají šanci být vůči negativním vlivům (vichřice, kůrovec ad.) více odolné. Působením přírodních procesů, selekce a adaptace nevznikají „původní“ lesy, ale spíše lesy přizpůsobené stávajícím ekologickým podmínkám (klíma, vodní režim, stav zvěře ad.).

Šumava 21: Není zřejmé, proč správa NP pod výrazem „původní stav“ rozumí „původní lesy 90. let 20. století“. Vždy totiž vzniknou jediné lesy, které odpovídají aktuálním podmínkám vzniku, a to jak podmínkám přírodním, tak podmínkám vytvořeným vlivem člověka (možnosti přirozené obnovy, schopnost odolávat ohrožení během vývoje, ovlivňování vývoje směrem k žádanému stavu lesnickými postupy atd.). Původním stavem je přece PŮVODNÍ STAV z hlediska PLNĚNÍ FUNKCÍ LESA, nikoli pouze vnější vzhled lesa. Otázkou je, jak dlouho takový návrat bude trvat a zda se během té doby nezmění podmínky natolik, že plná obnova původního stavu (= plnění funkcí lesa) už nebude možná, např. když obnaženou půdu postihne eroze. Také představa, že přirozená obnova je zárukou prostorově a věkově (a také biologicky, ač to správa NP nezmiňuje) strukturovaných porostů, vůbec neplatí obecně, zvláště pak při velkoplošném odumření porostů. Šumavské porosty většinou různověké byly; ačkoliv se mohly někomu jevit jako stejnověké, přesto se v nich věk stromů na první pohled stejně starých lišil i o desítky let přes stovku! S tvrzením o „druhově ochuzených a stejnověkých lesích s narušeným vodním režimem“ lze souhlasit také jen zčásti – platí totiž pouze pro určité lokality. Jinde je (nebo spíš byla) situace jiná. Proč by také jinak byl NP Šumava vyhlášen, ne? (Na otázku si laskavý čtenář odpoví sám.)

■ *O lese: Uschnutím dospělých smrků odumřou lesy a příroda národního parku jako celek.*

Správa NP: Nikoliv. Smrk ztepilý není jediným druhem, pro jehož ochranu byl Národní park Šumava vyhlášen. Vážným ohrožením přírody NP jsou především obtížně zalesnitelné velkoplošné holiny, na kterých změněné mikroklimatické podmínky výrazně ovlivňují biodiverzitu stovek dalších druhů organismů.

Šumava 21: Smrk opravdu není jediným druhem dřeviny v NP Šumava. A Národní park Šumava nebyl vyhlášen pro jeho ochranu, ale ani kvůli ochraně jiných dřevin. Byl vyhlášen pro ochranu celého ekosystému tvořeného dřevinami, bylinami a živočichy. Smrk je však v současnosti v NP zastoupen z 80 % a v nejvyšších polohách ze 100 %. Je tedy jednoznačnou dominantou. Vážné ohrožení přírody NP pak spatřujeme zejména ve velkoplošném

a rychlém rozpadu smrkových porostů, a to především tam, kde i původní lesy byly tvořeny čistým smrkem. Biodiverzitu (různorodost a četnost rostlinných i živočišných druhů) lesního ekosystému vlivem změny mikroklimatu pak ovlivňují nejen holiny, ale zejména rozsáhlé plochy mrtvého lesa.

■ **O lese: Měřítkem kvality životního (přírodního) prostředí NP jsou zelené koruny všech smrků ztepilých v NP.**

Správa NP: Nikoliv. Měřítkem je struktura biodiverzity desítek druhů dřevin a stovek druhů bylin, stejně tak i desítek druhů obratlovců a stovek druhů bezobratlých.

Šumava 21: V žádném lese, včetně lesů v NP, nikdy nebyly, nejsou a nebudou koruny všech stromů zelené, zejména smrku ztepilého. Zelené koruny stromů však svědčí o stavu přírodního prostředí i péči člověka o ně. Proto musí být snahou lidí, aby i v NP bylo zrzavých a šedivých korun co nejméně.

Veškeré seriózní výzkumy prováděné na území NP Šumava prokazují nezastupitelnou úlohu zeleného lesa jako rozhodujícího činitele v lesním ekosystému (funkce vodoochranné, půdoochranné, klimatické a jiné). Uschnutím vzrostlých smrků odumřou lesy, ale nikoliv příroda jako celek. Příroda se zničit nedá. Země byla žhavá koule, souvislý oceán, byla skrytá pod ledovým příkrovem, stékaly po ní proudy žhavé lávy... To vše byla a je příroda. Zničit či poškodit však lze přírodní (životní) prostředí. K tomu v NP došlo a dochází. Vážným ohrožením přírodního prostředí NP, nikoliv přírody, jsou kromě obtížně zalesnitelných holin i ohromné souvislé plochy mrtvých lesů. Místo současné výměry holin mohlo být holin mnohem méně a mnohem menších a na místě současných ploch mrtvých lesů mohl růst zdravý vzrostlý les.

■ **O lese: Ochrana tetřeva na Šumavě je často přeceňována, tetřev se přizpůsobí.**

Správa NP: Hnízdní výskyt tetřeva je výrazně omezen na vyšší polohy 1000–1370 m n. m., nejvíce 1100–1300 m n. m. Reliktní populace tetřeva hlušce na Šumavě je v současnosti jednou z mála životaschopných populací ve střední Evropě, zhruba 200 na Šumavě žijících jedinců tvoří 90 % odhadovaných počtů tetřeva v rámci celé České republiky.

Šumava 21: Tetřev se vyskytuje prakticky na celém území NP a vyskytoval se i v minulosti, kdy se v tamních lesích hospodařilo

(těžilo se dříví, likvidovala se větrná a sněhová kalamita, aktivně se zasahovalo proti kůrovci). Biotop tetřeva je charakterizován starými lesy s výskytem plodů borůvky, brusinky i jiných bobulovin; významnou složkou potravy tetřeva jsou i pupeny stromů. Hnízdí na zemi, případně menších vyvýšeninách. Oblast Mokřůvky, Březníku až po Roklan byla takovýmto biotopem jen částečně. Vyznačovala se i hojným výskytem tvrdých trav. Po odumření vzrostlých stromů dochází k jejich intenzivnímu rozšiřování, často na úkor bobulovin; odumřením vzrostlých stromů se biotop tetřeva radikálně změnil. Pokud je předmětem ochrany NP i ochrana jednotlivých druhů rostlin a živočichů, mělo by jít především o ochranu jejich životního prostředí – jejich biotopu, tedy i o ochranu a zachování biotopu tetřeva, což je v rozporu se současnou skutečností.

■ O lidech: Lidé odmítají suchý les

Správa NP: V rámci dlouhodobě prováděného monitoringu názorů návštěvníků bylo zjištěno, že přibližně stejné procento hostů (90 %) nevnímá pozitivně suchý les; stejně tak jako holiny. Stejná rovnováha (80 %) panuje v převážně pozitivním vnímání obnovujícího se bezzásahového lesa stejně jako uměle zalesněných ploch. Převážně zásahovou strategií (kácení, výsadba) při obnově lesů postižených kůrovcovou kalamitou upřednostňuje 22,1 %, zatímco 36,8 % respondentů preferuje převážně strategií přirozené obnovy lesa („ať si příroda pomůže sama“).

Šumava 21: V roce 2005 jsme formou anonymní ankety provedli vlastní průzkum mezi návštěvníky NP. 98 % respondentů se jednoznačně vyslovilo pro zelené lesy, a to i za cenu aktivních ochrannářských lesnických zásahů. Nesouhlasilo s postupem, kdy se nechá kůrovcem zničit vzrostlý les – často uměle založená smrková monokultura – a očekává se, že po případném přirozeném zmlazení (vznik nového lesa) by snad měl vzniknout smíšený přirozený les (prales).

Většina návštěvníků NP ví, že z nepůvodní smrkové monokultury, někdy geneticky nevhodné (výraz „vhodný/nevhodný“ je však jen projevem lidského zájmu), nemůže přirozenou cestou vzniknout původní smíšený přirozený les. Ví, že mrtvé lesy nemohou dostatečně plnit ekologické funkce lesa. Ví, že suché stromy neplodí, a tak nemohou být rodiči nového lesa.

Ostatně – názor na výše uvedené si nejlépe udělejte sami. (Otázky a výsledky ankety lze nalézt na www.sumava21.cz.)

■ O národním parku Šumava: NP nemá v pořádku status, protože nebyl vyhlášen zákonem.

Správa NP: Park byl vyhlášen v souladu s platnou legislativou podle zákona č. 40/1956 Sb. o ochraně přírody formou vládního nařízení č. 163/1991 Sb. tj. ještě před schválením zák. č. 114/1992 Sb., který teprve zavedl vyhlašování národních parků formou zákona. V témže zákoně je v § 90 odst. 10 uvedeno, že národní parky a CHKO vyhlášené podle § 8 zákona z roku 1956 jsou i nadále chráněny jako NP a CHKO. Není uvedeno, že je třeba již existující chráněná území vyhlašovat znovu.

Šumava 21: Vlastní existence NP je právně zpochybnitelná, a to zejména na základě právního postavení Správy NP Šumava jako orgánu ochrany přírody (správního orgánu). Je právně nezpochybnitelné (čl. 79 odst. 1 Ústavy ČR), že správa NP nebyla zřízena způsobem, jaký zmíněné ustanovení Ústavy ČR požaduje. Správa, jako správní orgán, existuje tedy jen de facto (ve skutečnosti), nikoliv i de iure (podle práva). To znamená, že veškerá rozhodnutí správy NP jsou právně neplatná.

Ministerstvo životního prostředí mělo dostatek času (15 let), aby zpracovalo a předložilo návrh speciálního zákona o NP Šumava. Doposud tak neučinilo, neboť tento právní stav, kdy si může jednotlivá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny i nařízení vlády, kterým byl NP Šumava zřízen, vykládat po svém, mu zřejmě vyhovuje.

■ O Národním parku Šumava: V jiných NP se proti kůrovci zasahuje.

Správa NP: Dnes jsou ve střední Evropě vedle „klasiků“ s dlouhodobější bezzásahovou strategií i v lesních ekosystémech (např. NP Bavorský les, Bialowieza, Berchtesgaden, Tatranski Park Narodowy) i aktivnější NP - např. rakouský NP Kalkalpen během 7 let existence parku má vyřazeno z využívání 70 % plochy NP (při 81 % lesnatosti).

Šumava 21: Správa NP se zde snaží podsunout účelové informace a srovnává nesrovnatelné. Srovnávat s šumavským NP lze částečně jen bavorský NP. Ale i ten má značně rozdílné geografické, a tím i klimatické a přírodní podmínky a zejména rozlohu. Bialowiežský NP (Polsko) má rozlohu jen 10 500 ha (NP Šumava více než 68 tis. ha). Jde o nížinný prales ve výšce do 200 m n. m. Převládají listnaté dřeviny – bříza, olše, lípa, dub a ostatní, z jehličnatých je pak zastoupena borovice. Tatranski NP (Polsko) s rozlohou 21 164 ha, les vystupuje do výšky 1250 m n. m. a zaujímá

71 % rozlohy parku. Nejvyšší části NP jsou oblasti ve výšce 2 495 m n. m. s vysokohorským charakterem. V NP Kalkalpen (Rakousko) s rozlohou 20 825 ha dominuje smrko-jedlo-bukový les. NP Berchtesgaden (Německo) má výměru 20 776 ha, ale z toho jen 8 101 ha lesa (NP Šumava asi 56 tis. ha). Smrk zaujímá jen necelých 52 % z výměry lesa (asi 4 200 ha), 1/3 výměry lesa tvoří modřín, 1 % jedle a 14,5 % buk. Rozkládá se v nadmořské výšce 600–2700 m n. m.

■ O Národním parku Šumava: V důsledku prosazované bezzásahové strategie nám kůrovec sežere celou Šumavu.

Správa NP: Bezzásahový management je v současnosti uplatňován a v budoucnosti i nadále bude pouze na menšinové výměře NP. Na většině výměry NP se proti kůrovci aktivně zasahuje. Navrhované bezzásahové území představuje jednu pětinu výměry NP. Pouze 5,4 % výměry NP představují porosty navrhovaného bezzásahového území, které jsou citlivé vůči kůrovci.

Šumava 21: Kůrovec zajisté celou Šumavu nesežere. Zejména proto, že Šumava nejsou jen stromy. Kromě smrku (80 %) je zbytek lesních porostů tvořen borovicí, jedlí, bukem, jeřábem, břízou, javorem a některými dalšími, především listnatými dřevinami. Část z procentického zastoupení smrku pak tvoří mladé porosty, které nejsou pro kůrovce dostatečně atraktivní (i když v době kůrovcové kalamity v 70. letech 19. století lýkožrout smrkový napadal i mladé porosty a dokonce i borovice kleč).

Bezzásahová území již rozlohy jedné pětiny dosáhla a snaha o jejich rozšíření až na 75 % rozlohy parku pokračuje. Co je však neméně důležité a správou NP účelově opomíjené? Jaké množství dříví a na jaké ploše se bude muset vytěžit, dojde-li k rozšiřování bezzásahových zón, odkud se kůrovec bude šířit do zón, v nichž se proti škůdcům podle zákona zasahovat musí.

S argumentací správy NP kontrastuje jiný správou vydaný materiál, který uvádí (zkráceno): „Po zkušenostech s bezzásahovým územím o velikosti 1300 ha na Modravsku, kde vzniklo 800 ha holin v okolních porostech, které postup lýkožrouta zastavily, je jistota analogického průběhu v případě náhlého rozšíření bezzásahového území, a to při kalkulaci 7490 ha porostu, vychází ve stejném poměru plocha 4500 ha holin, které by vznikly v okolí těchto porostů. Nejde pouze o nahodilou kůrovcovou těžbu, ale i o větrné polomy vzniklé především z důvodu destabilizace obnažených porostních stěn vůči biotickým vlivům po asanaci.“

■ O národním parku Šumava: Ponechání lesa bez lidského zásahu je experimentem bez jistého výsledku.

Správa NP: Přirozeně se obnovující les je pro další vývoj krajiny lepší než obtížně a nákladně zalesnitelné holiny vzniklé při kácení stromů kvůli kůrovci (viz zkušenosti z NPBW i NPŠ). Ponechání I. zón NP bez zásahů člověka odpovídá mezinárodním standardům ochrany přírody v NP.

Šumava 21: Ano, je to experiment obrovského rozsahu, nemající v historii Evropy obdoby. Jeho výsledek je však bohužel velmi jistý. Na velkých plochách odumřelých smrkových porostů vzniklých po žíru kůrovce vyrostle přirozenou obnovou les cílové podoby až po staletích. Přirozeně obnovující se les je skutečně nejlepším možným řešením a takový les byl vždy v lesnictví cílem. Je totiž stabilnější a nejlépe plní všechny funkce lesa. Ovšem tisíce hektarů souvislých odumřelých porostů nejsou samovolně obnovujícím se lesem, ale územím, kam se les samovolně vrací desítky i stovky let – a to z okolí, neboť mrtvé stromy neplodí. Malé stromky, jimiž se argumentuje jako nastupující obnovou lesa, buď vznikly ještě pod živým mateřským porostem, nebo byly dosazeny až po jeho odumření.

A zmiňované „mezinárodní standardy ochrany přírody v NP“ nejsou tak přísné, jak zastánci bezzásahového režimu tvrdí, a rozhodně striktně nepožadují postupy, které jsou používány v NP Šumava (viz stránky Světového svazu ochrany přírody, www.iucn.org). A to zejména proto, že cílem ochrany přírody není prosazování nějaké ideologie, ale zachování a zlepšení stavu přírodního prostředí, za což asi odumření tisíců hektarů lesa považovat nelze.

Poznámka: Pokud „při kácení stromů kvůli kůrovci“ vzniknou „obtížně a nákladně zalesnitelné holiny“, pak je to proto, že ochrana proti kůrovci (obecně proti škodlivému činiteli) byla zanedbána, ať už z neznalosti, nebo úmyslně. Kůrovcové holiny nevznikají jako důsledek ochrany proti kůrovci, ale naopak – jako důsledek NEPROVÁDĚNÉ ochrany. Pokud se z lesa odstraní dva kůrovcem napadené stromy, jejich odstranění se ani nepozná – když se ovšem dostatečně dlouhou dobu počká, pak z dvou kůrovcových stromů jsou jich stovky a tisíce. Výsledkem jsou pak buď rozsáhlé holiny, jedná-li se o les, kde se ze zákona proti kůrovci zasahovat musí, nebo tisíce hektarů souvislých mrtvých lesů, pokud se jedná o les tzv. „bezzásahový“. Je to jako nechat rozhořet ve stohu sirku.

■ O národním parku Šumava: Některé postupy managementu NP Šumava nejsou v souladu se zákonem či s cíli při jeho vyhlášení.

Správa NP: Rozhodnutí a managementová opatření uskutečňovaná v NP jsou v souladu s legislativou ČR a jsou podložena zákonnými rozhodnutími státní správy.

Šumava 21: Prosazování tzv. „bezzásahovosti“ způsobilo odumření již více než 1600 ha lesů a vznik přes 800 ha holin; celkem tedy les zmizel na ploše 2500 ha, tj. 25 km² (pro porovnání – hladina přehradní nádrže Lipno má výměru 48,7 km²). Tato skutečnost je v rozporu se zákonem o ochraně přírody a krajiny a nařízením vlády, kterým byl NP zřízen, a není ani vyžadováno mezinárodními předpisy (IUCN) pro NP, jak se zastánci tzv. „bezzásahového“ režimu snaží veřejnosti namluvit. Posuďte sami:

- (§ 9 odst.3, NV č. 163/91 Sb.) „V lesních hospodářských plánech (závazný dokument síly zákona) na území I. zóny se uplatňují jen pěstební a těžební zásahy dohodnuté s orgánem ochrany přírody, které zajišťují udržení nebo obnovu samořídících schopností lesního ekosystému.“

- (§ 15 odst. 2 zákona č. 114/92 Sb.) „Veškeré využití NP musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů.“

- (§ 2 odst. 1, NV č. 163/91 Sb.) „Posláním NP je uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí.“

Plán péče pro NP Šumava platný na r. 2001–2010 stanoví, že i v nejpřísnějších částech I. zón v případě mimořádných událostí (kalamita) se „na základě souhlasu státní správy připouští odkornění polomů a vývratů včetně příčného přezávání kmenů...“. Současnou praxí je však ponechávat část polomů bez zásahů.

■ O národním parku Šumava: Z důvodu nezasahování proti kůrovci a ponechávání dřeva v lese dochází k obrovským ekonomickým škodám.

Správa NP: Lesy v národním parku, na rozdíl od hospodářských lesů, neslouží hospodářské produkci dřeva. Holiny vzniklé po asanaci kůrovce vyžadují více finančních prostředků pro obnovu lesa než přirozeně se obnovující porosty pod uschlými stromy.

Šumava 21: Národní parky ekonomickým účelům sloužit nemají a snad ani neslouží, a proto je výhrada o ekonomických škodách vzniklých ponecháním dřeva v lese skutečně poněkud od věci.

Avšak také protiargument o nákladech na holiny po asanaci kůrovce je samoučelný, protože nemá s „mýtem“ žádnou věcnou souvislost – snad jen tu ekonomickou.

Faktem však je, že škody v národním parku vznikat mohou – a také vznikají: prostředí lokality se po náhlém, velkoplošném odumření lesa dramaticky mění, což může mít stejně dramatický vliv jak na životní podmínky živočichů i rostlin, tak na životní prostředí v regionu.

Na zakázku ministerstva životního prostředí byla na lesnické fakultě v Brně vyvinuta metodika kvantitativního hodnocení funkcí lesních ekosystémů, založená na ekosystémovém přístupu. Škody na funkcích lesů (tedy újma, která na lesích – životním prostředí: vodě, půdě atd. – vznikla velkoplošným odumřením porostů v NPŠ) byly touto metodou

v r. 2000 na lesní správě Modrava vyčísleny na 5,4 miliardy Kč. Od té doby uběhly další roky, během nichž se situace lesů, a to nejen na Moravsku, dále zhoršila. V současnosti jsou škody stanovené touto metodikou na území celého NP odhadovány na 10–15 mld. Kč.

■ **O susedech – NP BW: V NP Bavorský les se zasahuje – poučili se a změnili strategii.**

Správa NP: Je nutno rozlišovat původní park (od r. 1970 dnes přes 75 % území bezzásahová zóna) a nový park od r. 1997 (dnes 12 % území bezzásahová zóna). Management proti kůrovci je nutné rovněž rozlišovat. Ve staré části NP se proti kůrovci zasahuje jen v okrajové zóně. V nové části NP se zasahuje taktéž v okrajové části a do r. 2017 také v některých dalších lokalitách, které nejsou součástí bezzásahové zóny. Přitom je zachováván princip dynamiky zonace směrem k bezzásahovosti. Pokračování dosavadní strategie NP Bavorský les je potvrzeno i po přechodu parku do sféry bavorského MŽP, neboť poslání NP bylo takto schváleno bavorským zemským parlamentem.

Šumava 21: V Bavorsku se skutečně poučili a změnili strategii. Zatímco na území původní části NP Bavorský les se bezzásahová území vyhledávala překotně, bez přípravy a bez změny struktury lesních porostů, v nové části (cca 11 tis. ha) se proti kůrovci mělo zasahovat a porosty se měly na bezzásahovost připravovat (např. změnou jejich druhové struktury) až do r. 2017. I tento časový horizont se však v dalších letech jevil jako nereálný, a tak byl posunut o dalších 10 let do r. 2027. Ani tento termín však zřejmě nemusí být konečný a o jeho prodloužení se dále jedná.

■ **O susedech – NP BW: Správa NP BW se chválí, ale odpovědní představitelé Bavorska vidí situaci jinak.**

Správa NP: Státní sekretář Müllerová (33. zas. Rady NP BW): „Výsledky NP jsou jasné – jedinečnost pro celý region, mezinárodní uznání, diplomy Rady Evropy (naposledy srpen 2005), koncept je jedinečný, schválen parlamentem, nelze otáčet, torpédovat a měnit poslání i v těchto souvislostech.“

Šumava 21: Správa NP BW (NP Bavorský les) se opravdu chválí a někteří odpovědní představitelé Bavorska skutečně vidí situaci jinak, to není žádný „mýtus“ nebo domněnka. Proto také rozšiřování bezzásahových zón v nově připojených částech NP Bavorský les

neprobíhá překotně a naráz. Obce dotčené národním parkem si vymohly právo veta při rozhodování o rozšiřování bezzásahových „přírodních zón“ a Komunální výbor Národního parku dokázal prosadit strategii postupné přípravy lesů na přechod k bezzásahovému režimu. Ta bude prostřednictvím lidských zásahů (lesnických činností vedoucích k přeměně skladby lesa a jeho stabilizaci) trvat nejméně do roku 2027. Za těmito snahami stojí nejen poslanec Bavorského zemského sněmu Helmut Brunner, jenž dokonce usiluje o další prodloužení této lhůty, ale i Občanské hnutí pro ochranu Bavorského lesa, které má asi 1200 členů. Bavorský tisk se tématu budoucnosti NP Bavorský les pravidelně věnuje a tato neutichající diskuze svědčí o tom, že ani u našich sousedů není spor o přístup k ochraně lesů v národním parku uzavřen. Naopak, všechny strany sporu, včetně ředitele národního parku K. F. Sinnera, považují letošní rok za rozhodující – po orkánu Kyrill je více než naléhavé shodnout se rychle na strategii, která bude přijatelná pro všechny. Snaha získat mezinárodní uznání a diplomy rady Evropy by neměla být důvodem pro poškozování přírodního prostředí národních parků.

■ **O vodě: Usycháním lesa dochází k přehřívání a vysychání krajiny.**

Správa NP: Plochy uschlého lesa i holin vyzařují více tepla než zelený živý les. Liší se schopnost různých ploch (holina, suchý les, živý les) zachycovat vlhkost – nejvíce vlhkosti se odpařuje z holiny, méně ze suchého lesa a nejvíce vody zůstává zachyceno v živém vzrostlém lese. Zároveň na holinách v porovnání se suchým lesem dochází k výraznějším výkyvům teplot mezi dnem a nocí a také k extrémním výkyvům teplot především v předjaří.

Šumava 21: Že se živý les chová jinak než bezlesí, je i bez dlouhého přemýšlení zřejmé. Ponechme stranou otázku, zda se jedná o les hustý, nebo řídký, les mladý, nebo starý, les rozrůzněný, nebo monotónní, jaká to byla holina a jaký to byl „suchý les“ – les totiž není jednoduchý fenomén (jak je nám mnohdy podsouváno) a schematicizující a zobecňující hodnocení je zavádějící. Stejně tak je zavádějící porovnávat mrtvý les s holinou: jinak se chová mrtvý les těsně po odumření, kdy ještě nezačal rozpad stojících mrtvých stromů, jinak se chová tentýž mrtvý les (na téže lokalitě) o pět roků později. Vždy je třeba srovnávat srovnatelné. Zejména interpretace získaných údajů může být ošidná, pokud ovšem pouze nehledáme vhodné „důkazy“ pro tvrzení, že „bezlesí-mrtvý les“ je lepší než „bezlesí-holina“. (Malé kyselé svraštělé jablíčko z plané jabloně i šťavnatá hruška ze sadu – obojí můžeme nazývat ovocem, že?)

■ O vodě: *Uschlý les je příčinou náhlých povodní – především v povodí Otavy. Uschlé lesy se z hlediska hydrologického a půdotvorného chovají jako holina.*

Správa NP: Dosavadní měření na malých povodích ukazují, že nejvíce vody odtéká z vykáceného povodí – je zde obvykle po těžbě zraněná půda a eroze urychluje odtok vody. Odtokový koeficient (tj. množství spadlých srážek ku poměru odtékající vody) holiny je 11,9 %, mrtvého lesa 7,1 % a zdravého lesa 8,7 %. V mnohem větších odlesněných oblastech Jizerských hor a dalších severních hor nebyly zaznamenány v minulosti žádné velké povodně, které by bylo možno přisoudit velkoplošnému odlesnění. Přirozená tvorba půd na odtěžené holině je porušena nepřítomností mrtvého dřeva, které je nezbytné pro tvorbu kvalitního humusu. V odumřelém dospělém lese je bohatá zásoba tlejícího dřeva podporující tvorbu živinami bohatého humusu.

Šumava 21: Dokazuje-li nějaký výzkum, že z mrtvého lesa odtéká méně srážek než z lesa zdravého vzrostlého, měli by se jeho autoři velmi vážně zamyslet nad těmito výsledky i nad metodikou takového výzkumu. Dílčí výsledky výzkumu, který v experimentálních povodích (vzrostlý zdravý les–mrtvý les–holina) v NP provádí brněnská lesnická fakulta, prokazují nenahraditelnou úlohu vzrostlého zdravého lesa na optimální odtokové poměry v povodí. Rovněž dokládají, že odtokové poměry v mrtvém lese se blíží negativním odtokovým poměrům z holiny.

Humus se v lese tvoří zejména z listového opadu (jehličí) a dřevo je na živiny chudé, proto je pro tvorbu humusu nezbytný ŽIVÝ LES, a nikoli mrtvé dřevo uschlých stromů. A opět: Nelze srovnávat hektary holiny s hektary mrtvého lesa, když víme, že při prevenci a aktivních zásazích proti kůrovci mohlo být holin mnohonásobně méně, než je v současnosti ploch mrtvého lesa.

■ O vodě: *Bez zeleného lesa Šumava vyschne.*

Správa NP: Úbytek stromů v proředěných porostech přispěl ke zvýšení vlhkosti půdy až o 40 %. V řadě míst se změnilo odtokové poměry v malých vodotečích, neboť např. v bezzásahovém území je přirozený odtok zbrzděn větším množstvím přirozených překážek, popadanými kmeny, vrcholy a větvemi, a tím dochází k rozlévání vody a podmáčení blízkého okolí potůčků. Terénní prolákliny jsou více zamokřeny, protože chybí evapotranspirace dospělých smrků. K zadržování vody na Šumavě také přispívá desetiletý Program

revitalizace šumavských mokřadů a rašelinišť, v rámci kterého jsou hrazeny mnohé v posledních 150 letech vytvořené odvodňovací strouhy, jenž odvádějí vodu ze šumavských slatí, lesů a vlhkých luk.

Šumava 21: Tento mýtus byl zřejmě účelově správou NP vytvořen. Komentář k němu je však objektivní, i když ve svém důsledku popírá vlastní komentář k předchozímu mýtu. Pokud v mrtvém lese chybí transpirace dospělých stromů (výdej vody rostlinami – odčerpání vody z půdy, nesprávně evapotranspirace), ale i odpařování srážkové vody z korun vzrostlých stromů, musí zákonitě z mrtvého lesa odtékat více vody než ze zdravého vzrostlého lesa. Po zvýšení vlhkosti půdy a zamokření některých lokalit v mrtvém lese má pak půda už jen minimální kapacitu, aby zadržovala další vodu. Proto v povodích, kde odumřel vzrostlý les, zákonitě dochází k nežádoucí rozkolísanosti hladin vodotečí, a tím i v určitých lokalitách k častějšímu výskytu povodní.

Další „mýty“ a výroky o NP Šumava z našeho pohledu

■ *Správa NP pečuje o lesy Šumavy lépe nežli v minulosti.*

Šumava 21: Na některých místech ano – o něco lépe. Ale v minulosti vznikaly souvislé holiny po vichřicích a žíru kůrovce většinou jen do velikosti 200 hektarů (jediná dosáhla plochy 500 ha). Dnes máme na Šumavě při péči správy NP souvislou holinu po žíru kůrovců a plochy s uschlými stromy na celkové ploše 2500 hektarů. Někteří „odborníci“ ji přitom obhajují jako nejlepší způsob obnovy lesa.

■ *Kůrovec napomůže k rychlejší obnově a proměně druhové skladby lesa (Bursík 2007).*

Šumava 21: Je to možné jen někde a někdy. Např. to může platit v přírodním smíšeném lese smrk-buk-jedle, kde kůrovec napadne jednotlivé smrky, po nichž vzniknou mezery vhodné pro obnovu jedné z přítomných dřevin. Ale ve stejnorodých smrkových lesích, kde se les rozpadl na větších souvislých plochách, bude obnova mnohonásobně delší. Ke skutečně rychlejší obnově a přeměně lesa pomůže jen umělá výsadba či sjele žádoucích dřevin spolu s důsledným bojem proti kůrovcům, aby jim případně zbylé živé smrky nepodlehly a mohly plodit.

■ Přirozená obnova na tlejících kmenech je jediným účinným způsobem obnovy i v plochách kůrovcových souší.

Šumava 21: Na tlejících kmenech se ve smrkových porostech Šumavy zmlazuje výhradně smrk. Potřebné zmlazení buku, klenu, jedle se na padlých kmenech nedostavuje. Mladé smrčky se zmlazují nejen na padlých kmenech, ale i na vývratech, pařezech, na minerální zemi a zvláště na jiných vyvýšených místech, včetně téměř holých balvanů a skal. Semena smrků spadlá v horských podmínkách do sníženin a prohlubní obvykle hynou – mají zhoršené životní podmínky. Na vyvýšeninách některá semínka vyklíčí a rostou proto, že zde rychleji odtává sníh, tato místa nejsou dlouho zamokřelá, stromkům tu tolik nekonkuruje úporná bueň a hlavně semenáčky mají příznivější vegetační podmínky. Vše je lesníkům známo již nejméně století, proto se v horských lesích vyvýšeniny-kopečky uměle vytváří.

■ Rozpadající se kmeny jsou významným zdrojem živin, kterých je v chudých horských půdách stálý nedostatek.

Šumava 21: V pralesích je skutečně uzavřený a neochuzený koloběh živin. Nepřeceňujme však význam dřeva jako zdroje živin. Dle Hofmeistera (Šumava – jaro 2005) obsahuje dřevo horských smrků s kůrou (od Čertova a Plešného jezera) pouze 0,35 % živin. Zbývající živiny obsahují zbylé části stromů, nejvíce listy-jehličí, které neustále opadávají a obohacují humus živinami. Ani na dřevu zmlazené semenáčky nezískávají mnoho živin ze dřeva, a proto usilovně natahují svoje kořinky do humusu a minerální země. Ponecháme-li celý 120 roků starý smrkový les asi 50 let tlít a rozpadat, přibude z něj do půdy pouze 2,75 % živin ročně; stejné množství se uvolní do půdy zvětráváním a 8 % živin přibude z atmosféry. Plných 87 % přístupných živin má les k dispozici v půdním roztoku.

■ Velké plochy kůrovcových souší ponechané bez zásahů nemají velký vliv na koloběh vody v krajině.

Šumava 21: Bylo mnohokrát ověřeno, že horský, vzrostlý živý les má optimální vliv na koloběh vody v krajině. V období malých srážek a sucha odtéká alespoň minimum „lesní vody“ do podzemních pramenů a obráceně, při vydatných přívalových srážkách vzrostlý les výrazně tlumí povodňové vlny. Navíc vzrostlý les "vyčesává" mlžinky z nízkých mraků a mlh a v podobě kapek, sněhu či ledové tříště nadlepšuje příjem vody do půdy. To přízemní rostliny a kůrovcové souše neumí. Holiny, třeba i s kůrovcovými soušemi, optimální koloběh vody silně pozměňují.

**„Mýty“ a skutečnosti o Národním parku Šumava z pohledu
Správy NP a CHKO Šumava a sdružení pro záchranu
zelených lesů Šumava 21.** Vydalo o. s. Šumava 21, Praha 2007.
Náklad 1000 ks. Neprodejné.

www.sumava21.cz